

UDIOGENÉS ZO SINÓPY:**ZLOMKY**

Preklad: Andrej Kalaš

Komentár: Jaroslav Cepko a Vladislav Suvák

Diogenés zo Sinópy (okolo 412/403 – 324/321 pr. Kr.), takzvaný *Pes* ($\Delta\iota\omicron\gamma\acute{\epsilon}\nu\eta\varsigma \acute{\omicron} \kappa\acute{\upsilon}\omega\nu$), prvý kynik vo vlastnom zmysle slova $\kappa\upsilon\nu\iota\acute{\omicron}\varsigma$ („ten, kto žije ako kynik“), prišiel do Athén v polovici 4. stor. pr. Kr. Podľa tradície ho vyhнали z rodnej Sinópy, kde so svojim otcom bankárom Hikesiom (alebo Hiketom) falšovali mestské obeživo. Diogenés sa podľa doxografických správ stretol v Athénach s Antisthenom, ale ich osobné stretnutie je z historického hľadiska málo pravdepodobné. Každopádne je zrejmé, že Diogena rozhodujúcim spôsobom ovplyvnili Antisthenove (sókratovské) názory na život, ktoré rozvinul do radikálnej podoby. Väčšina zachovaných svedectiev o Diogenovi má anekdotický charakter, t. j. patrí do literárnej tradície, ktorá sa rozvíjala počas helenizmu a v období rímskeho cisárstva. Medzi hlavnými zdrojmi našich správ nájdeme Diogena Laertskeho, Plútarcha, Epiktéta, Dióna z Prúsy, Maxima z Tyru, Lúkiana. S výnimkou Theofrasta (porov. *Diog. Laert. VI 22*) nemáme žiadne správy, ktoré by pochádzali z obdobia Diogenovho života. Aj z tohto dôvodu nie je možné odlišiť historické svedectvá od literárnych žánrov, v ktorých vystupuje Diogenés ako hlavná figúra (podobne nie je možné odlišiť historického Sókrata od žánru „sókratovských rozhovorov“). Ďalšie komplikácie pri výklade učenia Diogena Sinópskeho spôsobuje stoická tendencia pripísať Diogenovi a prvej generácii stoikov analogické názory – stoici by radi dokázali sókratovský pôvod kynizmu, a tým aj stoicizmu v línii Sókratés → Antisthenés → Diogenés → Kratés → Zénón z Kitia. Časť správ, ktorá referuje o Diogenovom pobyte v Korinte, nie je hodnoverná (porov. *Diog. Laert. VI 74*; *Dio Chrys. Or. VIII, 4*; *Julian, Or. VII, 212*). Nepravdepodobné sú aj svedectvá o čase, mieste a okolnostiach jeho smrti. Diogenes Laertský (*VI 80*) uvádza dva odlišné zoznamy diel prisudzovaných Diogenovi (pričom druhý pochádza od alexandrijskeho peripatetika Sótióna, 2. str. pr. Kr.). Medzi uvedenými titulmi sa nachádza Ústava, ktorá vraj ovplyvnila stoika Zénóna. K ďalším titulom patria Chreie („stručné príbehy s etickým posolstvom“) a Listy (ale tie, ktoré sa nám zachovali pod Diogenovým menom, sú preukázateľne nepravé). Medzi tradovanými dielami sa nachádzajú ešte tragédie, ktoré (či už ich napísal Diogenés, alebo niektorý z jeho nasledovníkov) neboli určené na scénické prevedenie. Diogenés Laertský pripomína popri vlastnom a Sótiónovom katalógu diel aj názory dvoch životopiscov, Satyra (3. str. pr. Kr.) a Sósistrata (2. st. pr. Kr.), podľa ktorých Diogenes nenapísal nič.

Kompletný vedecký preklad Diogenovho diela do slovenčiny (zlomky a komentár) prisľúbilo vydať vydavateľstvo Kalligram. Vzhľadom na rozsah a interpretačnú nároč-

nosť pramenného materiálu bude vydanie rozdelené minimálne do dvoch kníh. Grécky a latinský materiál prvej knihy (diogenovské zlomky), ktorý je do slovenčiny už preložený (Andrej Kalaš), bude v nasledujúcom období opatrený podrobným historicko-filozofickým komentárom (Jaroslav Cepko a Vladislav Suvák).

O Diogenovej vlasti a vyhnanstve

Zlomok V B 1 Giannantoni. Strab. XII 2,11: Zrodilo [scil. mesto Sinópa¹] vynikajúcich mužov, spomedzi filozofov kynika Diogena² a Timothea Patrióna,³ spomedzi básnikov komika Difila⁴ atď. Pomponius Mela *de chorogr.* I 19,105: Hned' vedľa sídliači Chalybovia⁵ obývajú slávne mestá Amisos a Sinópu, vlast' kynika Diogena.

Komentár: Strabón z Amaseie (64 pr. Kr. – okolo 24), peripatetický historik a geograf s príklonom k stoickým zásadám života. Autor najrozsiahlejšej a najpodrobnejšej geografickej práce staroveku, ktorá mala slúžiť ako praktická príručka pre rímskych vojvodcov, politikov a obchodníkov (*Geografika*, 17 kníh). Strabónove informácie sú pomerne presné a spoľahlivé – opiera sa o vlastnú cestovateľskú skúsenosť aj o práce starších historikov.

O dátume Diogenovho narodenia sa zmieňuje *Suid.* s. v. *Διογένης*, n. 1142 [= V B 91 a 130]. Diogenés sa mal narodiť v období pádu „tridsiatich tyranov“ (403 pr. Kr.). Hoci o tomto dátume, ako aj o dátume Diogenovej smrti, možno pochybovať, G. Giannantoni predpokladá, že Diogenov život treba situovať do obdobia rokov 412/403 – 324/321 pr. Kr. ([11], zv. IV, 422).

Diogenes žil v období, keď jeho rodné mesto prežívalo veľmi pohnuté časy. Po zničení Miléty (495 pr. Kr.) sa Sinópé dostala do perzského područia a v rokoch 370 – 345 pr. Kr. bola pod priamou správou dascílskeho satrapu Datama. V rokoch 360 – 345 pr. Kr. mesto zažilo obdobie relatívnej autonómie, no vzápätí padlo do rúk kappadóckeho

¹ Sinópé (*Σινώπη*) je prístav na južnom pobreží Čierneho mora (dnešné mesto Sinop v severnom Turecku). Založili ho kolonisti z Miléty v pol. 7. st. pr. Kr. v rámci veľkej gréckej kolonizácie (porov. Xenophon, *Anabasis* VI.1.15; Diodorus Siculus XIV.31.2; Strabo XII.545). Podrobnejšie o antickom charaktere mesta: [20].

Diogenés bol teda Grék, ktorého dávni predkovia pochádzali z Miléty. Na jeho orientálny pôvod poukazovali najmä autori, ktorí sa snažili zdôrazniť negrécke prvky v jeho živote a myslení ([11], zv. IV, 421, 514, pozn. 5; [15], 18 – 19).

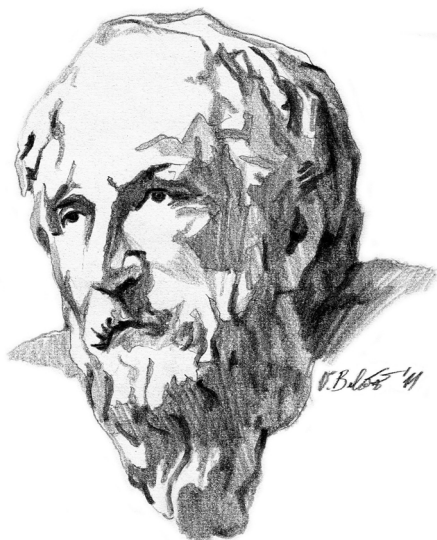
² Porovnaj *RE* V 1 [18], stĺpce 765 – 773 (P. Natorp). Diogenovo meno sa uvádza v súvislosti s rodným mestom najčastejšie (porov. Pomponius Mela, *De chorogr.* I 19,105).

³ Timotheos (*Τιμόθεος*); pozri heslo v *RE* V 1 ([18]) pod č. 17. Podľa Strabóna (XII 546) patrili medzi „mužov dobrých, ktorých ukázala Sinópé“. Musel žiť niekedy medzi 4. – 3. stor. pr. Kr.

⁴ Difilos zo Sinópy (*Δίφιλος Σινωπεύς*), básnik novej attickej komédie, súčasník Menandra (342 – 291 pr. Kr.) a Filemóna. Strabón ho uvádza medzi významnými obyvateľmi Sinópy (XII 546). Pozri heslo v *RE* [18] pod číslom 12.

⁵ Chalybovia (*Χάλυβες*) – prastarí obyvatelia kráľovstva Pontos v severovýchodnej časti Malej Ázie pri pobreží Čierneho mora, ktorí boli podľa gréckych správ prvými kováčmi železa.

satrapu Ariaratha a pod jeho vládou zostalo až do satrapovej smrti v roku 322 pr. Kr. Počas celej svojej existencie si mesto udržovalo obchodný ráz, čoho svedectvom je aj 1. pseudo-diogenovský list (V B 531). Sám Diogenés ako syn bankára tiež pochádzal z obchodníckej vrstvy ([11], zv. IV, 422 – 423).

Diogenés

zomrel v putách, on vraj prišiel do Delf – ale nie preto, aby sa spýtal, či má peniaze sfaľšovať, ale aby sa od Apollóna dozvedel, akým činom získa veľkú slávu. Takýmto spôsobom vraj dostal spomínanú veštbu.

Komentár: Diogenov životopis od Diogena Laertskeho (VI 20-81) je nepochybne najvýznamnejším prameňom pri rekonštrukcii života a myslenia Diogena zo Sinópy. Je to jeden z najdlhších životopisov v celej zbierke – obšírnejšie sú portrétovaní iba Platón, Zénón z Kitia a Epikúros –, no zároveň rozhodne najkomplikovanejší a plný nejasností. Textová kritika nedosiahla konsenzus ohľadom identifikácie najstaršieho a najautentickejšieho jadra, okolo ktorého sa neskôr nazbierali rozmanité tradície – či už Diogenovi naklonené, alebo voči nemu nepriateľské –, vytvoriac pestrofarebnú diogenovskú „legendu“. Základnú štruktúru životopisu ponúka G. Giannantoni ([11], zv. IV, 415 – 416).

D. R. Dudley ([5], 18 – 19) rozlišuje dve skupiny prameňov, ktoré cituje Diogenés Laertský. Jedna je kynicko-stoického pôvodu a na jej počiatku stojí kynik Metroklés z Maroneie. Tá prezentuje Diogena ako ideálneho mudrca. Druhá skupina má „profánny“ charakter a jej počiatky siahajú k peripatetikom. Diogenés Laertský cituje Theofrasta, no na Diogena narážal už sám Aristotelés (porov. V B 184; ([11], zv. IV, 415).

Zl. V B 2 Giannantoni. Diog. Laert. VI 20-21: Diogenés zo Sinópy, syn bankára Hikesia.¹ Dioklés² hovorí, že Diogenov otec mal v meste banku a keď vraj sfaľšoval peniaze,³ odišiel do exilu. Eubúlídés⁴ vo svojej knihe *O Diogenovi* hovorí, že peniaze sfaľšoval sám Diogenés a že ho otec v exile sprevádzal. Je fakt, že aj sám Diogenés o sebe v diele *Pordalos* hovorí, že faľšoval peniaze. Iní hovoria, že sa stal správcom a že na faľšovanie peňazí ho nahovorili remeselníci. Potom vraj išiel do Delf alebo do Délia, do vlasti Apollóna, aby sa ho spýtal, či má naozaj vykonať to, na čo ho nahovárajú. Keď boh súhlasil, aby faľšoval „verejné obeživo“, Diogenes si to zle vyložil a naozaj faľšoval mince. Podľa jedných ho potom chytili a poslali do vyhnanstva, podľa iných odišiel z mesta dobrovoľne, lebo sa bál trestu. (21) Iní tvrdia, že peniaze sfaľšoval až potom, čo ich dostal od otca. Otec údajne

Príbeh o falšovaní obeživa a delfskej (resp. délskej) veštbe, je z historického hľadiska pochybný. Viaceré súvislosti nasvedčujú tomu, že príbeh vznikol podľa literárneho vzoru veštby, ktorú si vypočul Sókratés v Platónovej *Obrane* (20e nn.; cf. Xen., *Ap.* 14), aby bolo možné vysvetliť Diogenovo vyhnanstvo zo Sinópy, resp. jeho exil v Athénach. Legenda mohla pochádzať priamo od Diogena, ktorý vraj v *Pordalovi* pripúšťal falšovateľskú aféru (cf. Diog. Laert. VI 20). Z typologického hľadiska tu nachádzame nápadnú podobnosť so Sókratom, ktorý vo viacerých sókratovských dialógoch dáva do súvislosti svoju každodennú dialektickú činnosť s pôrodnickým umením svojej matky a dáva ju do vzťahu s príkazom Pythijského boha. Diogenés analogicky spája falšovanie obeživa s povolaním svojho otca, bankára alebo vyššieho štátneho úradníka (starogrécke slovo *τραπεζίτης* môže mať aj tento význam), a dáva ho do vzťahu s božím príkazom. Diogenova činnosť spočíva v tom, že znehodnocuje všetky princípy a konvencie, ktoré ustanovujú život individua v spoločnosti, mení ich charakter (*χαρακτήρ* = pečať, razba určujúca hodnotu mince), t. j. nahrádza ich pravými, nefalšovanými, prirodzenými princípmi života. Diogenés otvára ľuďom oči, keď im ukazuje, ako sú nútení žiť v neprirodzených obmedzeniach, a vracia im pôvodnú, prirodzenú slobodu.

Zatiaľ čo historický základ falšovateľskej aféry je neistý, vyhnanstvo Diogena by sa dalo historicky vysvetliť. Peter von der Mühl ([25], 238) si myslí, že dôvodom, prečo syn bankára opustil Sinópé a žil v Athénach v úplnej chudobe, bol properzský režim, ktorý bol nastolený v Sinópé okolo r. 370 pr. Kr. Von der Mühl má na mysli filoperzskú vládu satrapu Datama (*Δατάμης*, vládol v r. 385 – 362 pr. Kr.), ktorá sa časovo približuje Diogenovmu vyhnanstvu.

¹ Pokiaľ ide o znenie mena Diogenovho otca, zdá sa, že variant *Ίκεσίας* z tohto zlomku treba uprednostniť pred variantom *Ίκέτης* zo Ps.-Diog. *Epist.* 1,2 [= V B 531]; 7 [= V B 537] a 30 [= V B 560]. Meno *Ίκεσίας* je totiž doložené na epigrafoch a minciach zo Sinópé ([11], zv. IV, 423, pozn. 10).

² Dioklés z Magnésie (*Διοκλῆς*) bol grécky spisovateľ, ktorý žil v 1. st. pr. Kr. Sympatizoval s kynikmi a stoikmi. Diogenés Laertský sa naňho často odvoláva (Diog. Laert. II 82; VI 12, 13, 20, 36, 87, 91, 99, 103; VII 48, 162, 166, 179, 181; IX 61, 65; 10.12) – zrejme preto, lebo písal intelektuálne biografie slávnych mudrcov (*Ἐπιδρομή τῶν φιλοσόφων, Περί βίων φιλοσόφων*), ktoré sa stali dôležitým zdrojom informácií pre samotného Diogena (cf. [6]).

³ *παραχαράττειν τὸ νόμισμα* = „falšovať mince“, „znehodnocovať obeživo“, „falšovať mravy“. Kynici rímskeho obdobia budú označovať pomocou tejto metafory celkový kynický postoj; cf. Diog. Laert. VI 20.; VI 56; *Suidas*, s. v. *Διογένης* (n. 1143); Favorinus, *De exilio* 4, col. 3, 26-32; Schol. in *Lucianum vit. auct.* 7.

Centrálny motív doxografických biografí vyjadruje spojenie *παραχαράττειν τὸ νόμισμα*, pričom výraz *νόμισμα* môže znamenať tak „mincu“ (obeživo), ako aj (zaužívaný alebo obecný) „zvyk“, „mrav“. Dvojznačné nie je len substantívum *νόμισμα*, ale viaceré významy má aj sloveso *παραχαράττειν*. G. Giannantoni uvádza až tri významy, ktoré môžu mať dopad na hodnotenie počínu Diogena a jeho otca: a) pomýliť sa pri razbe a vyraziť chybný *χαρακτήρ* (cf. Harpocrat. s.v. *παράσημος* a Pollux III 86); b) pozmeniť

χαρακτήρ a c) razit' s falšovaným raziacim nástrojom (cf. Galen. VIII p. 854 Kühn) ([11], zv. IV, 426 – 427).

Zaujímavá je v tejto súvislosti jedna kapitola z dejín numizmatiky: A. A. Long ([16], 45) pripomína archeologické nálezy falošných mincí zo Sinópe okolo r. 350 – 340 pr. Kr. Mince obsahujú aj meno úradníka, ktorý ich vydal – je ním *Ἰκεσίας*, Hikesias (ktorý by mohol byť Diogenovým otcom; cf. Diog. Laert. 6.20-21). Numizmatik C. T. Seltman, ktorý sa pokúsil interpretovať tieto archeologické nálezy, si myslí, že nepravé mince neslúžili falšovateľovi na obohatenie, ale samotnej obci na ozdravenie meny, lebo ich úlohou bolo dostať z obehu iné falošné mince. Seltman sa totiž domnieval, že *παραχάραξις*, o ktorej sa hovorí v súvislosti s Diogenom a jeho otcom, treba dať do súvislosti aj s nálezom mincí, na ktorých bola pôvodná falošná razba zničená úderom širokého dláta. Sloveso *παραχάραττειν* malo podľa Seltmana význam „zničiť falošnú razbu“, zatiaľ čo „falšovať“ bol význam gréckeho slovesa *παρακόπτειν* ([5], 54). Takáto interpretácia však naráža na vážne problémy s chronológiou (satrapa Ariarathés, ktorého meno bolo na falošných minciach, ovládal Sinopé pomerne neskoro na to, aby mohlo dôjsť k takejto menovej reforme ešte za života Diogenovho otca). Hovorí proti nej aj fakty, ktoré s istotou môžeme pokladať za historické (Diogenovo vlastné vyjadrenie v *Pordalovi* a skutočnosť, že jeho vynútený odchod do Athén musel mať svoj dôvod a tým sotva mohli byť zásluhy na ozdravení meny), ako aj to, že je postavená na predpoklade, že vtedajší Gréci (ani sám Diogenés v *Pordalovi*) zrejme nerozumeli svojmu vlastnému jazyku, ak slovu pripisovali úplne opačný význam, aký uňho predpokladal Seltman ([11], zv. IV, 428 – 430).

Isté je však to, že biografické príbehy o Diogenovi používajú „falšovanie mincí“ ako metaforu znehodnocovania „uzákonených mravov“. Cf. Diog. Laert. VI 71 (= V B 7), kde sa falšovanie pripodobňuje k Hérakleovmu spôsobu života, pretože aj on kládol na prvé miesto slobodu.

⁴ Eubúlides z Miléty (*Εὐβουλίδης*; 4. st. pr. Kr.), známy kritik Aristotela a učiteľ Démosthena, patril k sókratovskej megarskej škole dialektikov. Preslávil sa formuláciami niektorých dialektických argumentov ako *Klamár*, *Zahalený*, *Holohlavý*, *Rohatý*, *Hromada/Sórités*. Údajne bol autorom spisu *O Diogenovi* (*Περί Διογένους*). Bližšie pozri [4].

G. Giannantoni sa však domnieva, že Diogenés Laertský tu cituje bližšie neznámeho Eubúlida, ktorého nemožno stotožňovať s Eubúloom, o ktorom sa zmieňuje Diog. Laert. VI 30 a 31 ([11], zv. IV, 415 a 454 – 455).

Zl. V B 3 Giannantoni. *Suid.* s. v. *Διογένης*, n. 1143: Diogenés zo Sinópy, syn bankára Hikesia. Z vlasti odišiel do vyhnanstva kvôli tomu, že falšoval peniaze. Keď prišiel do Athén, zblížil sa s kynikom Antisthenom,¹ obľúbil si jeho spôsob života a hneď sa aj vrhol do kynickej filozofie. Pohrdal majetkom, hoci bol veľmi bohatý.² *Suid.* s. v. *Διογένης* (n. 1144): Diogenés, Antisthenov žiak, ktorý dostal ako prvý prezývku *Pes*³ a býval v sude. Na otázku, ako by zaujal medzi ľuďmi prvé miesto – aktívne totiž pôsobil v politike –, mu vraj boh Apolón odpovedal, že to dosiahne, ak bude falšovať obeživo. On však spočiatku naozaj falšoval mince. Za túto činnosť bol poslaný do exilu, pričom v Athénach narazil na Antisthena, ktorý viedol rozpravy zamerané proti názorom väčši-

ny.⁴ Pod jeho vplyvom sa začal Diogenés venovať filozofii; cf. *Suid.* s. v.: spoznaj seba (*gnóthi sauton*) (n. 334): spoznaj seba a falšuj, príkazy Pythie. Znamenajú príkaz pohádzať názorom davu a nariadenie falšovať nie pravdu, ale obeživo, teda ľudské konvencie.

Komentár: Lexikón *Súda* (*Σοῦδα*, lat. *Suidas*) je byzantský encyklopedický slovník zostavený v 2. pol. 10. st. neznámym autorom (nesprávne nazvaným Suidas). Grécky písaný slovník je kompiláciou vytvorenou výpiskami z antických gramatických a doxografických spisov. Pretože niektoré z týchto spisov sa nám nezachovali, lexikón má pre nás určitú hodnotu. Viaceré heslá sú však spracované príliš skratkovito alebo sú skreslené (pokiaľ ich dokážeme porovnať s pôvodnými zdrojmi, napr. s Diogenom Laertským).

Nemáme žiadne správy, ktoré by potvrdzovali alebo vylučovali stretnutie Diogena s Antisthenom. Ak by Antisthenés zomrel (ako sa uvádza, vo vysokom veku) okolo r. 366/365 pr. Kr., Diogenés by musel prísť do Athén ešte pred r. 365 (cf. [23], 183). Na druhej strane vieme, že kynici a stoici mali veľký záujem na tom, aby preukázali svoj „sókratovský rodokmeň“, t. j. neprerušovaný vzťah učiteľov a žiakov, ktorý by siahal od Sókrata až k Zénónovi. Preto je možné, že legendu o Diogenovom stretnutí s Antisthenom vytvorili dodatočne.

Vzťah Antisthena-učiteľa k Diogenovi-žiakovi je z historického hľadiska ťažko doložiteľný. Upozornili na to viacerí historici: P. Natorp ([18], zv. I, 2538 – 2545), J. Geffcken ([10], 30 a n.), E. Schwartz ([21], 123 a n.), Wilamowitz-Moellendorf ([26], 162 – 164), Dudley ([5], 2 – 3) v opozícii k mienke Zellera ([27], 280 – 281) či Überwega ([24], zv. I., 160), ktorí považovali Antisthena za „zakladateľa kynickej školy“. Z novších príspevkov k tejto diskusii pozri napr. Goulet-Cazé ([13], 970). Stručne: Uvádza sa, že Diogenés zomrel vo veku 90 rokov, údajne 13. júna 323 pr. Kr. (Diog. Laert. VI 76, VI 79), t. j. v ten istý deň ako Alexandros (aj keď je táto správa nadsadená, jej datovanie nie je nepravdepodobné), a vieme, že bol približne o 40 rokov mladší než Antisthenés. Ak vezmeme do úvahy aféru s falšovaním peňazí v Sinópe (Diog. Laert. VI 20-21), ktorú by sme mohli datovať do obdobia medzi r. 350 – 340 pr. Kr. (cf. Long o vykopávkach falošných mincí zo Sinópe, [16], 45), tak Diogenés sa nemohol stretnúť s Antisthenom, ktorý zomrel najneskôr r. 360 pr. Kr., pokiaľ by nebol navštívil Athény ako mladík ešte pred falšovateľskou aférou. Dudley odkazuje na výklad Seltmana [22], podľa ktorého Diogenés prišiel do Athén po r. 340 pr. Kr. a známym sa tu stal až okolo r. 330 pr. Kr. ([5], 2 – 3).

Na druhej strane musíme uznať, že medzi Antisthenom a Diogenom jestvuje myšlienková spriaznenosť ([4], 125 – 150), ktorá však nemusela vzniknúť na základe ich osobného vzťahu, ale tak, že Diogenés sa prihlásil k Antisthenovmu literárnemu obrazu Sókrata, ktorý rozvinul do radikálnej podoby.

G. Giannantoni ([11], zv. IV, 513 – 515) v tejto súvislosti nachádza v moderných dejinách interpretácie štyri modely, ktoré sa týkajú kontinuity alebo diskontinuity v rámci kynickej línie, a teda aj obsahovej príbuznosti medzi Antisthenovou a Diogenovou náukou: 1. Prvý model považuje kynizmus za vcelku homogénnu filozofickú orientáciu, a preto Antisthenés, Diogenés a Kratés sa v podstatných prvkoch zhodujú a odlišujú sa len v parciálnych detailoch. Hovoriť z takejto perspektívy o Diogenovom originálnom

prínose nemá veľký zmysel. 2. Druhý model pripúšťa kontinuitu medzi Antisthenom a Diogenom, no za Diogenov originálny prínos považuje to, že mal byť buď teoretikom opozície *φύσις-νόμος*, alebo zakladateľom „praktického kynizmu“ (*κυνικός βίος*), alebo napokon to, že dovedol do krajných dôsledkov Antisthenove teoretické stanoviská a radikalizoval ich. 3. Tretí model predpokladá, že Diogenés nevypracoval žiadnu vlastnú filozofiu, len uviedol do praxe Antisthenovu náuku, ba dokonca Antisthena kritizoval za nedostatok koherencie medzi tým, čo učil, a tým, ako konal. 4. Posledný model Diogena prísne oddeľuje od Antisthena, neuznáva existenciu kynizmu ako školy a Diogena považuje za teoretického i praktického zakladateľa kynického hnutia. Giannantoni ku každému z uvedených modelov uvádza obsiahnu bibliografiu a sám sa prikláňa k poslednému modelu.

¹ Prívlastok „kynik Antisthenés“, resp. „pes Antisthenés“ je podľa všetkého konštruktom neskorších doxografov. V dobe Antisthenovho pôsobenia sa podľa všetkého nepoužíval. Nemôžeme doložiť ani to, že Antisthenés mal vlastných žiakov. Aristotelés na jednom mieste *Metafyzik* (H 3. 1043 b 4-32 = fr. V A 150) používa označenie „antisthenovci“ (*οἱ Ἀντισθενεῖοι*), ale môže mať na mysli „tých, ktorí zmýšľajú podobne ako Antisthenés“, bez ohľadu na to, či Antisthenés mal pokračovateľov ([19], 36). Zaujímavý je fakt, že Aristotelés nepoužíva pre „antisthenovcov“ pomenovanie „kynici“ (*οἱ κυνικοί*), hoci pozná označenie *ὁ κύων* (cf. *Rhet.* 1411a24), čo by mohlo znamenať, že meno „kynik“ sa začalo používať o niečo neskôr, zrejme v spojitosti s Diogenom, a až v helenistickej doxografii sa spätne spájalo s Antisthenom (cf. [5], 2; [13], 414 – 415).

² Proti tomuto údaju z lexikónu *Súda* o Diogenovom bohatstve viaceri iných zlomkov zdôrazňujú, že Diogenés prišiel do Athén chudobný (V B 13, 14, 249).

³ Pôvodné znenie rukopisu: *Κλέων* (pozn. prekl.).

Prezývka „pes“ patrí pravdepodobne Diogenovi (*Διογένης ὁ κύων*) a až v neskoršej doxografii sa začala spájať s Antisthenom (*ἄπλοκύων* = „jednoducho pes“; cf. Plut., *Brut.* 34; *LSJ*, s. 190). K najstarším zachovaným správam patrí verš, ktorý údajne napísal Kerkidas z Megalopolis (Diog. Laert. VI 77) o Diogenovi, „nebeskom psovi“ (*οὐράνιος τε κύων*). Zaujímavá, hoci nejasná zmienka u Aristotela (*Rhet.* Γ 10. 1411a24-25 [= V B 184]) naznačuje, že výraz „pes“ (*ὁ κύων*) by mohol patriť Antisthenovi (o ktorom sa Aristotelés v spisoch viackrát zmieňuje) alebo Diogenovi (o ktorom sa však nezmieňuje ani raz). Viacerí bádatelia si myslia, že ide o Diogena – nie je však vylúčené ani to, že Aristotelés má na mysli Antisthena ([13], 414-415).

G. Giannantoni cituje Aristotela (V B 184) ako doklad toho, že Athénčania nazývali Diogena v jeho dobe bežne psom a že mohlo ísť o prezývku, akou sa navzájom častujú občania mesta, v ktorom takpovediac každý každého pozná ([11], zv. IV, 491).

Prívlastku „Pes“ venuje G. Giannantoni niekoľkostranovú poznámku ([11], zv. IV, 491 – 497). Odmieta, že by adjektívum *κυνικός* súviselo s gymnázium Kynosarges, a hovorí, že niet vážnych dôvodov, ktoré by spochybňovali, že má svoj pôvod v prívlastku „pes“ (*κύων*).

Svedectvá týkajúce sa prívlastku „pes“ sú zozbierané v zlomkoch V B 143 – 151.

Už E. Schwartz poukázal na to, že *κυνικός* pochádza od *κύων* – takisto ako prídavné meno *Σωκρατικός* od vlastného mena *Σωκράτης*. Ak sa teda slovom „kynický“ začal

označovať nejaký filozofický prúd, netreba na jeho počiatku hľadať zvieru, ale uctievaného majstra, u ktorého sa táto prezývka zmenila v čestný titul ([21], 3 – 4).

⁴ Antisthenove „rozpravy zamerané proti názorom väčšiny“ (*κατὰ δόξης ἐφιλοσόφησε*) predznačujú kynickú *parrhésiu*, slobodu reči.

Na základe niektorých gnóm môžeme usudzovať, že *παρρησία* ako základný znak kynickej askézy siaha až k Antisthenovi (cf. V A 106), čo má svoje opodstatnenie, pretože jej politickú podobu nachádzame aj u Platónovho Sókrata (cf. Pl., *Grg.* 461c: Sókratés hovorí o Athénach ako o meste, „kde je z celej Hellady najväčšia voľnosť slova“, *οὗ τῆς Ἑλλάδος πλείστη ἐστὶν ἐξουσία τοῦ λέγειν*). Určitú spojitosť by sme mohli vidieť aj medzi sociálnym statusom najchudobnejšej vrstvy (ku ktorej sa budú hlásiť kynici) a slobodou reči; cf. napr. slová komického básnika Nikostrata zo 4. st. pr. Kr. (fr. 5, *Fragmenta comicorum Graecorum*, vol. 3., ed. A. Meineke): *τῆς πενίας ὄπλον παρρησία* (sloboda reči je zbraňou chudoby). Podrobnejšie sa zaoberá *parrhésiou* ako formou „hier pravdy a nepravdy v západnom myslení“ Michel Foucault v prednáškach na Collège de France 1983 – 1984 *Odvaha k pravde* [8].

Zl. V B 5 Giannantoni. Lucian. *bis accus.* 24: HERMÉS: Je čas, aby sa dostavil Diogenés zo Sinópy. A ty, Argyramoibiké,¹ hovor, čo máš proti nemu! DIOGENÉS: Veru, ak nás neprestane obťažovať, Diké, nebude sa ma snažiť odsúdiť za útek, ale za mnoho tvrdých rán. Lebo hneď ju silno udriem palicou a... DIKÉ: Čo to má znamenať? Argyramoibiké je už preč a on ju ženie so zdvihnutou palicou!² Zdá sa, že tá úbožiačka si od neho ešte poriadne vytrpí.

Komentár: Lúkianos zo Samosaty v Sýrii (gr. *Λουκιανὸς ὁ Σαμοσατεύς*, lat. *Lucianus Samosatensis*; okolo 120 – 180 pr. Kr.) bol potulný rečník a satirický spisovateľ rímskeho obdobia píšuci grécky, ktorý patril k hnutiu „druhej sofistiky“. Pod Lúkianovým menom sa zachovalo 82 diel (zväčša kratších literárnych útvarov), ale niektoré z nich nie sú pravé, aj keď sa zaraďujú do *lukianovského korpusu* (napísali ich zrejme autori napodobňujúci Lúkianov štýl). Z Lúkianových pravých spisov sa zachovalo podľa filologickej kritiky asi 70 titulov.

Lúkianos precestoval celé Grécko, Itáliu a Gáliu. V Athénach sa zblížil s kynikom Démonaktom a stal sa jeho žiakom (cf. Lucian, *Demonactis vita* 1). Kynizmus ovplyvnil najmä spôsob jeho písania, ale určitý vplyv môžeme hľadať aj v epikureizme (obhajoba zdravého rozumu proti špekulatívnemu). Lúkianos bol veľmi kritický spisovateľ, čo sa prejavilo v kritike dobových kynikov, ktorých staval do priameho protikladu k Démonaktovi (napr. v spise *O Peregrinovom skone* a v *Utečencocho*). Lúkianos zavrhuje praktiky kynikov, ktoré sú podľa neho na hony vzdialené tradičnému ideálu kynického života. Kynizmus je podľa Lúkiana predovšetkým demonštráciou slobody, ktorá je v jeho praxi satirickou kritikou (ako nová podoba *parrhésie*) – v tomto zmysle stavia individualistickú etiku starých kynikov proti kolektívnej praxi niektorých súčasníkov hlásiacich sa ku kynizmu. Cf. ([17], 121 – 135).

¹ Argyramoibiké (*Ἀργυραμοιβική*) = „umenie meniť peniaze“ (pozn. prekl.).

² Palica (*βάκτρον*) – bola jedným z prvkov kynického výstroja. Niektoré zlomky naznačujú, že bola i výchovným prostriedkom (V B 143, 568). Kyj (*ξύλον*) bol tiež súčasťou ikonografie mýtického vzoru kynikov, hrdinu Héraklea.

Zl. V B 6 Giannantoni. Lucian. *Demonact. vit.* 5: Zdá sa, že [scil. Démonax] sa väčšmi pripodobnil Sókratovi, ak vraj svojím oblečením i ľahkovážnosťou prežívania života horlivo napodobňoval Sinópčana. Ale nefalšoval spôsob života, ktorým žil.

Komentár: Cf. komentár k zl. V B 5. Naša pasáž pochádza zo *Života Démonakta* (lat. *Vita Demonactis*), ktorý má podobu diatriby o živote kynika Démonakta. Spis je určitou idealizáciou kynizmu: Lúkianos sa pokúša vykresliť etický ideál prostredníctvom sókratovsko-kynického mysliteľa Démonakta, ktorý slúži Lúkianovým súčasníkom ako morálna autorita. Démonax je vykreslený ako pravý Sókratov nasledovník, lebo sa pridrižiava – na rozdiel od iných, napr. od Peregrina – pôvodného kynického života. Zároveň môžeme vidieť, že Lúkianova chvála kynizmu je ocenením jeho umieratej podoby. Cf. ([3], 57 – 63).

Zl. V B 7 Giannantoni. Diog. Laert. VI 71: [Scil. Diogenés] naozaj falšoval obeživo, keď neprikladal ustanoveniam zákona v porovnaní s ustanoveniami prírody žiadnu dôležitosť. Diog. Laert. VI 38: Hovorieval, že [scil. Diogenés] kládol odvahu do protikladu k náhode,¹ prirodzenosť proti zákonu, rozum proti citu. Cf. Plutarch. de Alex. M. fort. aut virt. I 10 p. 332C [= V B 31].

Komentár: Falšovanie minci/mravov dáva Diogenés Laertský do vzťahu s kynickým uprednostňovaním prirodzenosti (t. j. „toho, čo je podľa prirodzenosti“, *κατὰ φύσιν*) pred zákonmi (t. j. pred „tým, čo je podľa zákona“, *κατὰ νόμον*). Kynický protiklad *κατὰ φύσιν – κατὰ νόμον* odkazuje na prioritu toho, čo je v človeku živočíšne, prirodzené – svojou povahou sme živočíšni, preto sa musíme učiť sebestačnosti od zvierat, nie od ľudí (cf. Diog. Laert. 6.22). Zákony a politika predstavujú presadzovanie moci proti prirodzenosti človeka.

Diogenovou hlavnou zbraňou proti tlaku konvenčnej morálky je prirodzenosť, ktorá je – ak ju pochopíme kynicky – priamym protikladom ľudských konvencií, dohôd a zákonov. Aj preto sa spája kynický pojem prirodzenosti s *odvahou* a *rozumnosťou*. Potrebujeme odvahu, aby sme prirodzenosť postavili proti zvykovej morálke, ktorou môže kedykoľvek otriasť náhoda. Potrebujeme rozum, aby sme svoje žiadosti obmedzili na minimum, potrebujeme rozum a odvahu, aby sme si udržali odstup od telesných a duševných vášní.

Úzka spojitosť medzi termínmi *νόμισμα* a *νόμος* v pasáži Diog. Laert. VI 71 je dokladom symbolického výkladu motívu „falšovania peňazí“, ktorý sa stane takpovediac Diogenovou „ochrannou známkou“ v obraze, ktorý nám o ňom podávajú Julián (cf. nasledujúce dva zlomky V B 8-9) a Dión Chrysostomos. G. Giannantoni pripomína, že tento významový prenos by nebol možný, keby sinópsky vyhnanec (či utečenec) nebrojil v Athénach proti *νόμος* a *δόξα* (a to v oboch významoch tohto slova, ktoré v gréčtine

znamená „poctu“, „slávu“, „dobrý chýr“, ako aj všeobecne rozšírenú „mienku“ či „predsudok“) ([11], zv. IV, 515 – 516).

¹ Motív *τύχη* úzko súvisí s kynickým chápaním sebestačnosti a nezávislosti (*αὐτάρκεια*) a objavuje sa aj v iných Diogenových zlomkoch: V Diog. Laert. IV 63 [= V B 360] sa Diogenés vyznáva, že filozofia ho pripravila na akékoľvek rozmery náhody. V Stob. II 8, 21 [= V B 148] sa hovorí, že náhoda je proti kynikovi bezmocná. Rozmarom náhody je vystavené to, čo nesúvisí so zdatnosťou a špatnosťou (ktoré sú výsledkami ľudského úsilia), ale je morálne indiferentné (cf. V B 350 – 352; 441). Pripomeňme aj to, že kult bohyně Tyché ako personifikovanej „Šťasteny“ bol v helenistickom období veľmi rozšírený.

Zl. V B 8 Giannantoni. Iulian. *orat.* IX [VI] 8 p. 187 B – 188 C: Nie je ľahké nájsť pôvodcu, u ktorého by bolo možné vystopovať samotné počiatky kynickej filozofie. Na tom nič nemení ani fakt, že niektorí toto čestné miesto prisudzujú Antisthenovi a Diogenovi. Preto sa zdá celkom rozumný Oinomaov¹ názor, že „kynizmus nie je ani antisthenizmus, ani diogenizmus.“ Veď najlepší kynici tvrdia, že krásny príklad takto vedeného života zanechal ľudom veľký Héraklés,² od ktorého máme aj mnohé iné dobré. Vedení zbožnou úctou k bohom i ku všetkým, čo im kráčajú v ústrety, sa ľahko prikláňam k názoru, že aj pred Héraklom žili nejakí vyznávači tejto filozofie, a to nielen Gréci, ale aj barbari. Táto filozofia je totiž v určitom zmysle spoločná všetkým ľudom, pretože je veľmi prirodzená³ a nevyžaduje si žiadne špeciálne školenie: [...] (188) stačí dodržiavať len tieto dva príkazy Pythijského boha: „Poznaj seba“ a „Falšuj obeživo“.⁴ Zakladateľom tejto filozofie je teda podľa nás zjavne ten, kto sa stal pre Grékov pôvodcom všetkých krásnych vecí a spoločným vodcom, zákonodarcom a kráľom celého Grécka. Nemám na mysli nikoho iného ako delfského boha.⁵ Keďže nebolo možné, aby niečo uniklo jeho pozornosti, musel si všimnúť aj to, že Diogenes je vhodný na úlohu, ktorá naňho čakala. Diogena totiž nepovzbudil takým spôsobom, ako zvykol presviedčať ostatných, teda tým, že by mu zdôrazňoval nejaký príkaz, ale praktickým spôsobom mu prostredníctvom symbolov dvoma slovami oznámil, čo od neho chce: „Falšuj obeživo.“ Lebo príkaz „Poznaj seba!“ neadresoval ako prvému Diogenovi, ale tieto slová hovoril a ešte stále hovorí aj mnohým iným, keďže sú napísané na prednej stene jeho chrámu. Našli sme teda hľadaného pôvodcu kynickej filozofie, ako sa o ňom niekde vyjadruje božský Iamblichos,⁶ ale aj jej čelných predstaviteľov – Antisthena, Diogena a Kratéta.⁷ Cieľom a hlavným poslaním ich života bolo podľa mňa spoznať seba samého a pohrdať úbohými názormi ľudí. Iní zas hovoria, že sa vždy a zo všetkých síl svojho ducha snažili uchopiť pravdu, ktorá „v očiach bohov i ľudí zaujíma prvé miesto medzi všetkými dobrami“.⁸

Komentár: Flavius Claudius Julianus (331/332 – 363 po Kr.) nazývaný *Julianus Apostata* (gr. „Odpadlík“) bol grécky píšuci vzdelanec a rímsky cisár (vládol v r. 361 – 363 po Kr.). Počas svojej krátkej vlády sa pokúsil o zastavenie šíriaceho sa kresťanstva, ktoré legalizoval jeho predchodca Konštantín Veľký: Prepustil vysokých úradníkov, ktorí sa hlásili ku kresťanstvu, obnovil staré chrámy a náboženské kultu, zakázal kresťanským vzdelancom prednášať o klasickej literatúre, aby neučili o ničom, čomu neveria, atď.

Julián napísal spis *Contra Galileos (Proti Galilejským)*, v ktorom vykreslil kresťanov ako nebezpečných odpadlíkov od tradičného židovstva. Svoju kritiku podoprel myšlienkami novoplatonizmu.

Julián dáva do protikladu s kresťanstvom nielen platonizmus a pythagoreizmus, ale aj akúsi zidealizovanú podobu kynizmu (zrejme preto, lebo doboví kynici mali viacero spoločných znakov s kresťanmi). Diogena vykresľuje ako reprezentanta starej múdrosti – rovnako ako Pythagora alebo Sókrata. Prekvapujúcou črtou Juliánovho Diogena je novoplatónsko-pythagorovská zbožnosť, príznačná skôr pre neskoro-antické prúdy myslenia než pre helenistické portréty Diogena.

R. Höistad prisudzuje Juliánovej idealizujúcej vízii (ako aj Lúkianovmu portrétu Démonakta – cf. komentár k zl. V B 5 a 6) oveľa väčší význam, pokiaľ ide o pochopenie podstaty kynizmu, než iným autorom cisárskeho obdobia ([15], 18).

Kontext: Reč *Proti nevychovaným psom*, z ktorej pochádza náš zlomok, vznikla r. 362 po Kr. Ide o obhajobu kynického života a obžalobu niektorých odrodilých kynikov vtedajšej doby, ktorí si z Diogena robili posmech a neboli schopní oceniť úlohu kynického mudrca ako služobníka pravej výchovy.

¹ Cf. Eusébios, *Praeparatio evangelica* VI 7, 2 – 3. Oinomaos z Gadár = kynik 2. st. pôsobiaci počas Hadriana. Písal vraj tragédie v kynickom duchu, ktoré sa nám nezachovali (cf. Julian, *Or.* VII.210d-211a). Pomerne rozsiahle zlomky z jeho prác sa zachovali u Eusébia (*Praep. Ev.* 5.21; 6.7). Julián cituje z jeho spisu *Odhalenie čarodejníkov*, ktorý bol zameraný útokom na pravdivosť veštíeb (napísaným v duchu kynickej *parrhésie*). Bližšie pozri [14]; ([1], 41 – 59).

² Héraklés (podobne ako Théseus) zaujíma v kynizme miesto proto-kynika, resp. „patróna“ kynikov – je ideálom skutočnej skromnosti a nezávislosti (porov. napr. s Pseudo-Lúkianovým *Kynikom* 13: „...Héraklés, najlepší človek medzi všetkými ľuďmi, božský muž, ktorý je právom uznávaný ako boh, blúdil sem a tam v levej koži na nahom tele a zaobišiel sa bez vašich potrieb...“). Už Antisthenés napísal niekoľko spisov s titulom *Héraklés* a meno tohto hrdinu nesie aj jedna z tragédií pripisovaných Diogenovi.

V. Emeljanow ([7], 182 – 184) sa nazdáva, že Prodikov príbeh o Héraklovi na rúcestí (Xenoph. *Mem.* II 1,21a n) bol inšpiráciou označenia kynickej filozofie ako „krátkej cesty k zdatnosti“ (*σύντομος ἐπ' ἀρετὴν ὁδός*; Diog. Laert. VI 104). Keďže zmienka o „krátkej ceste“ sa nachádza aj u Xenofóna (*Mem.* II 1,29), dá sa predpokladať, že ide o charakteristiku pochádzajúcu už od kynikov prvej generácie. To, že sa neskôr vytratila z prameňov, môže byť dôsledkom úpadku popularity postavy Hérakla spôsobeného postupujúcou antiintelektualistickou orientáciou a vulgarizáciou kynizmu (cf. [15], 49 – 50; [11], zv. IV, 527, pozn. 45).

³ *φυσικωπάτη* – súvisí s kynickým vyzdvihovaním života „podľa prírody“. Návrat k *φύσις* predstavuje kynickú alternatívu života podľa konvencií. Julián podobnú myšlienku vyjadruje (nie však vo výslovnej súvislosti s Diogenom) aj v *Orat.* IX [= VI] 13 p. 193 D – 194 A: „Zámerom a konečným cieľom kynickej filozofie, ba filozofie ako takej, je blaženosť. Ide však o blaženosť, ktorá spočíva v živote podľa prírody, a nie podľa mienok

dav. Aj rastlinám i všetkým živočíchom sa darí iba vtedy, keď bez zábran dosahujú cieľ, ktorý im určila príroda. Ba čo viac, i v prípade bohov sa za blaženosť považuje to, že sú v zhode so svojou prirodzenosťou a že sú nezávislí. A tak je to i v prípade nás, ľudí: Ne-smieme sa naháňať za blaženosťou, akoby sa skrývala kdesi mimo nás.“

Radikálne hľadanie života podľa prírody vysvetľuje aj také Diogenove postoje, akými sú obhajoba kanibalizmu a incestu alebo kladenie správania zvierat za vzor životného postoja. Tento posledný motív s obľubou rozvíjal najmä Dión Chrysostomos, ktorý kynický život porovnáva so životom psov, zajacov a jeleňov, žeriavov a bocianov, kôz a prasiat, škovránkov, mravcov a stonožiek ([11], zv. IV, 517 – 518).

⁴ Julián dáva do vzťahu sókratovskú maximu *Poznaj sám seba* (cf. Pl., *Alcib. I.* 124a) s kynickou metaforou „znehodnocovania mincí/mravov“, čím chce zdôrazniť sókratovský charakter a starobylosť kynického spôsobu života (ktorý siaha až k Apollónovi). Slová *γνώθι σαυτόν* (*poznaj sám seba*) sú nadpísané nad vstupom do Apollónovho chrámu v Delfách.

⁵ T. j. boha Apollóna, ktorý ukazuje Sókratovi v Platónovej *Apológii* cestu k neustálej starosti o dušu.

⁶ Julián je vášnivým obdivovateľom novoplatonika Iamblichu z Chalkidy (*Ίάμβλιχος*; okolo 245 – 325 po Kr.), ktorý sa pokúsil o syntézu starých náboženských kultov s novoplatonizmom, aby čelil šíriacemu sa kresťanstvu. Julián nasleduje jeho príklad.

⁷ Kratés – významný kynik, nasledovník Diogena (cf. Diog. Laert. VI 85 – 94).

⁸ Cf. Platón, *Zákony* 730c 1-2.

Zl. V B 10 Giannantoni. *Iulian. orat.* VII 7 p. 211 B-D: Ak sa bude niekto najskôr dôsledne držať zásady „falšovania obeživa“ – ako to prikázal boh Diogenovi – a ak potom „spozná sám seba“, čo prikazoval boh ešte predtým a čo zjavne horlivo praktizovali Diogenés i Kratés, tak podľa mojej skromnej mienky bude takýto spôsob života nadovšetko cenný pre muža, ktorý sa chce stať vládcom alebo filozofom. Vieme teda, čo vlastne boh prikázal Diogenovi? Zaiste to, že má pohrdáť mienkou davu a že má falšovať nie pravdu, ale obeživo. A do ktorej z dvoch kategórií máme zaradiť príkaz „Poznaj sám seba!“? Vari sa bude týkať platného obeživa? Alebo povieme, že je završením celej pravdy a iba iným spôsobom jazykového vyjadrenia príkazu falšovať obeživo, totiž prostredníctvom príkazu „Poznaj sám seba!“. Lebo podobne ako ten, kto úplne pohrdne platným obeživom a dospeje k samotnej pravde, nepostaví svoj život na konvencii, ale na skutočnej pravde, zrejme aj ten, kto spozná seba, spozná, aký je v skutočnosti, a nielen to, za akého ho považujú ľudia. Ešte stále teda pochybujeme o tom, že Pythijský boh naozaj hovorí pravdu a že sa o tom Diogenés jasne presvedčil? Ved' keď poslúchol jeho slová, dokázal, že namiesto vyhnanca sa stal nielen väčším ako perzský kráľ,¹ ale že mu podľa povesti závidel aj ten, kto od základov vyvrátil jeho ríšu, teda ten, kto sa v živote boril s prácami samého Hérakla, a napokon ten, kto mal v pláne prekonať samého Achilla.

Komentár: Cf. komentár k zl. V B 8. Porovnaj taktiež Julianus, *Or.* IX [=VI] 12 p. 192, 8-6 [*Διογένης* 132].

Protiklad medzi pravdou (*ἀλήθεια*) a mienkou (*δόξα*) je tematizovaný už u Antisthena. No zatiaľ čo Antisthenov postoj je poznačený sókratovským dedičstvom a bežné mienky a konvencie sú preňho predmetom „skúmania“ (*ἐπίσκεψις* v línii sókratovského *ἐλέγχειν*), pre Diogena sa stávajú antihodnotami, ktoré treba úplne „znehodnotiť“ (*παραχαράττειν*) ([11], zv. IV, 527).

¹ Julián má na mysli Alexandra Veľkého.

Zl. V B 13 Giannantoni. Muson. 9 p. 43, 15-44, 1 [= Stob. III 40,9]: Je pravda, že sa už našli aj takí, ktorým vyhnanstvo veľmi pomohlo. Príkladom je Diogenés, ktorý sa z jednoduchého človeka stal filozofom vďaka tomu, že ho vyhнали z vlasti. Ved' namiesto toho, aby trčal v Sinópe, žil v Grécku a nad ostatnými filozofmi vynikal osobitým spôsobom života, ktorý viedol k dosahovaniu zdatnosti. 9. p. 47, 9 – 10 [= Stob. III 40,9]: Aj niektorí veľmi slávni¹ muži sa stali vyhnancami, napríklad Diogenés zo Sinópy. Diog. Laert. VI 49: A keď mu niekto vytkol jeho vyhnanstvo, Diogenés povedal: „A to si nevedomuješ, ty úbožiak, že práve preto som začal filozofovať.“ [= Arsen. p. 207, 23 – 24].

Komentár: Gaius Musonius Rufus (pred r. 30 – pred r. 100 po Kr.) bol rímsky stoik, slávny učiteľ (medzi inými aj) Epiktéta. Žil počas vlády cisára Neróna. Pre rímsku aristokraciu sa stal symbolom sókratovsko-stoického spôsobu života, lebo dvakrát počas svojho života bol vyhostený z Ríma pre politické názory. Pravdepodobne podľa vzoru Sókrata nič nenapísal (hoci Filostratos mu pripisuje autorstvo *Listov*). Antológia výpiskov z jeho prednášok vyšla až posmrtné. Zaoberal sa hlavne praktickou etikou. Sám sa hlásil k sókratovskej tradícii myslenia, ktorú vykladal zo stoickej pozície. Jeho názory na praktické otázky etiky (sexuálna, manželstvo, vzdelanie žien) ovplyvnili Epiktéta a raných kresťanov. K životopisu pozri Tac., *Ann.* XV. 71; Dio Cass. LXVI 13.

R. Bracht Branham ([2], 455) poukazuje na to, že praktický kynizmus sa stal synonymom života vo vyhnanstve, ku ktorému dohnali Diogena okolnosti.

¹ *ἐνδοξότατοι* – Musonius používa paradoxný termín, ak máme na pamäti Diogenovu polemiku proti *δόξα* vo všetkých významoch a podobách (cf. komentár k zl. V B 7). V istom zmysle ide o výsledok Diogenovho „sfalšovania“ pseudohodnoty, akou je ľudská „sláva“. To, čo je pre väčšinu ľudí hanbou (vyhnanstvo), sa v Diogenovom prípade stalo titulom slávy. G. Giannantoni sa domnieva, že v tomto prevrátení významu „slávy“ a „hanby“ spočíva interpretačný kľúč ku všetkým diogenovským *chreíam* ([11], zv. IV, 516).

LITERATÚRA

- [1] BRANCACCI, A. (ed.): *La filosofia in età imperiale. Le scuole e le tradizioni filosofiche*. Napoli 2000.
- [2] BRANHAM, R. BRACHT: Diogenes' Rhetoric and the Invention of Cynicism. In: Cazé, M.-O. – Goulet, R. (eds.): *Le Cynisme Ancien et ses Prolongements: Actes du Colloque International du CNRS*. Paris: Presses Universitaires de France 1993, p. 445 – 473.
- [3] BRANHAM, R. BRACHT: *Unruly Eloquence: Lucian and the Comedy of Traditions*. Cambridge & London: Harvard University Press 1989.

- [4] DÖRING, K.: Diogenes und Antisthenes. In: Giannantoni, G. et al. (ed.): *La tradizione socratica*. Napoli: Bibliopolis 1995, 125 – 150.
- [5] DUDLEY, D. R.: *A History of Cynicism: From Diogenes to the Sixth Century A.D.* Chicago: Ares (1937¹; 1990²).
- [6] EGLI, U.: *Das Dioklesfragment bei Diogenes Laertios*. Konstanz: Veröffentlichungen des SFB 99, 1981.
- [7] EMELJANOW, V.: A Note on the Cynic Short Cut to Happiness. In: *Mnemosyne*, 4, vol. XVIII, 1965, pp. 182 – 184.
- [8] FOUCAULT, M.: *Le Courage de la vérité. Le Gouvernement de soi et des autres II*. Cours au Collège de France. 1984. Paris: Seuil 2008.
- [9] FOUCAULT, M.: *Der Mut zur Wahrheit: Vorlesung am Collège de France 1983/84*. Berlin: Suhrkamp Verlag 2010.
- [10] GEFFCKEN, J.: *Griechische Literaturgeschichte. Zweiter Band: Von Demokritos bis Aristoteles*. Heidelberg: Carl Winter 1934.
- [11] GIANNANTONI, G.: *Socratis et Socraticorum Reliquiae*. 4 zv. Naples: Bibliopolis 1990.
- [12] GOULET-CAZÉ, M.-O.: Kynismus. In: *Der Neue Pauly*, 1999, 6.
- [13] GOULET-CAZÉ, M.-O.: Who was the First Dog? In: Branham, R. B. – Goulet-Cazé, M.-O. (eds.): *The Cynics: The Cynic Movement in Antiquity and its Legacy*. Berkeley: University of California Press 1996, pp. 414 – 415.
- [14] HAMMERSTAEDT, J.: *Die Orakelkritik des Kynikers Oenomaus*. Frankfurt: Athenaeum 1988.
- [15] HÖISTAD, R.: *Cynic Hero and Cynic King. Studies in the Cynic Conception of Man*. Lund: Carl Bloms Boktryckeri 1948.
- [16] LONG, A. A.: Diogenes, Crates, and Hellenistic Ethics. In: Branham, R. Bracht – Goulet-Cazé, M.-O. (eds.): *The Cynics: The Cynic Movement in Antiquity and its Legacy*. Berkeley: University of California Press 1996, pp. 28 – 46.
- [17] NESSELRATH, H.-G.: Lucien et le Cynisme. In: *Antiquité Classique*, 67, 1998, p. 121 – 135.
- [18] PAULY, A. F. – WISSOWA, G.: *Paulys Realencyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft*. Neue Bearbeitung. 66 zv. + 15 doplnujúcich zväzkov. J. B. Metzler – Druckenmüller, 1890 – 1968. Skratka RE.
- [19] RANKIN, H. D.: Ouk Estin Antilegein.“. In: Kerferd, G. B. (ed.): *The Sophists and their Legacy*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag 1981, pp. 25 – 37.
- [20] ROBINSON, D. M.: *Ancient Sinope: An Historical Account*, Baltimore: Johns Hopkins University Press 1906.
- [21] SCHWARTZ, E.: *Charakterköpfe aus der Antike*. 2. vyd. Ed. Johannes Stroux. Leipzig: K. F. Koehler 1943.
- [22] SELTMAN, C. T.: Diogenes of Sinope, Son of the Banker Hikesias. In: Mattingly, J. A. H. – Robinson, E. S. G. (eds.): *Transactions of the International Numismatic Congress 1936*. London: Quaritch 1938.
- [23] Σκουτερόπουλος, Ν. Μ.: Οι αρχαίοι κυνικοί. Αθήνα: Γνώση, 1998.
- [24] ÜBERWEG, F.: *Grundriß der Geschichte der Philosophie*. Bd. I. *Philosophie des Altertums*. Stuttgart: Basel 1967.
- [25] Von der MÜHLL, P.: Interpretationen biographischer Überlieferung. In: *Museum Helveticum*, 23, 1966, S. 234 – 239.
- [26] WILAMOWITZ-MOELLENDORF, U. von: *Platon: Sein Leben und seine Werke*. 2 Bd. 3. Aufl. (1. Aufl. 1919) Berlin: Weidmann 1959 – 1962.
- [27] ZELLER, E.: *Die Philosophie der Griechen*. Bd. II., 1. Teil: *Sokrates und die Sokratiker*. 5. Aufl. Leipzig: Reisland 1922.